ఉద్యోగం

సరస్వతీ ప్రచురణల సంస్థలో పనిచెయ్యాలని నాలుగేళ్ళుగా నా ఆరాటం. నేను బొత్తిగా వీధుల్లో అడుక్కుతింటున్నవాణ్ణి కాననుకోండి. పుస్తకాలషాపులో కునికిపాట్లు పడుతూ, నెల కో నూటయాభై తెచ్చుకుంటున్నాను. నేనూ, నాభార్యా, పిల్లలూ ఒకపూట ఫలహారం చేసినా ఒకపూట తింటూనే ఉన్నాంగాని బొత్తిగా పస్తులుండటంలేదు. మైలుదూరంలో బీచిఉన్నది గనుక రోజూ నడిచిపోతాం. జమీందార్లలాగే బీచిగాలీ, బీచిదృశ్యాలూ అనుభవిస్తాం. వేరుకడలెవాళ్ళువచ్చి తమ బుట్టలు మా ముఖాల మీద పెట్టినప్పుడు పక్కకు చూస్తాం. అవసరమైతే పిల్లలకేసి గుడ్లు ఉరుముతాం. కడుపుల్లో ఆత్మారాముడు కలవరపెట్టినప్పుడు లేచి ఇంటికి బయలుదేరి వెళ్ళి ఇంత ఫలహారం తిని, కడుపులో నీళ్ళు కదలకుండా నిద్రపోతాం.

పుస్తకాలషాపు ఉద్యోగానికి వంకపెడుతున్నాననుకునేరు. అదేమీలేదు. దివ్యమైన ఉద్యోగం. అందులోనూ పట్నం బ్రాంచి. ఖామందు మనుషులు ఎప్పుడో తప్ప రారు. స్కూళ్ళూ, కాలేజీలూ తెరిచిన రోజుల్లో తప్ప ఆటే పని ఉండదు. ఎప్పుడో ఎవరో వచ్చి ఏ శతకమో, దండకమో కొనుక్కుపోతాడు. ఆ తరవాత కూర్చొని కబుర్లు చెపకోవటమే.

కొందరికి వినోదాల వేలం వెర్రి—సినిమాలూ, నాటకలూ, పాటకచ్చేరీలూ, అప్పుడప్పుడూ ఎగ్జిబిషన్లూ, ఎప్పుడైనా సర్కసులూ....ఎందుకివన్నీ? డబ్బుఖర్చు. పట్నంలో కానీ ఖర్చు లేకుండా ఎంత వినోదమైనా ఉంది. పార్కుకుపోయి చెట్లకేసి చూడు. ఊరికే రోడ్డువెంట నడుస్తూ పోయినా ఎంతో అందమైన ఇళ్ళూ, వాటిముందు ఎంతో అందమైన తోటలూనూ. ఏ సినిమాల్లో చూస్తాం? కొన్ని కొన్ని ఇళ్ళు చూస్తే అలాటి ఇళ్ళలో ఉంటే ఎంత మజాగా ఉంటుందో ఆలోచిస్తూ నెలలు గడపవచ్చు. నామటుకు నేను సాయంకాలం పూటవెళ్ళి డేర్ హౌస్ దగ్గిర నిలబడితే, ఏ ఇంగ్లీషు సినిమానో చూస్తున్నట్లుంటుంది. వచ్చే బస్సులూ, పొయ్యేబస్సులూ, జనమూ, దూరంగా వెళ్ళే ఎలక్ట్రిక్ రైళ్ళూ....ఎంత సందడి. ఏమిటి సంగతి! ఎన్ని జాతుల మనుష్యులు! ఎన్నిరకాల బట్టకట్లు! ఎన్నిరకాల తలకట్లు! తిరుపతి వెళ్ళొచ్చేవాళ్ళ మాట కాదు; ఆడవాళ్ళమాట....తమాషా చూశారోలేదో. కొన్నేళ్ళక్రితం సినిమాలను విమర్శించేవాళ్ళు—ఎక్కడాలేని యిళ్ళూ, బట్టలూ, స్టయిలూ సినిమాల్లో చూపుతారని! ఇప్పుడు నేనుచూసే ఇళ్ళూ, ఫాషన్లముందు సినిమా సెట్టింగులూ, స్టయిలూ దిగదుడుపుకు పనికిరావు....

అంచేత నేమిటంటే, నేను 'సరస్వతి ప్రచురణల'లో చేరాలని మనుసు పడింది కేవలం డబ్బుకోసం అనుకోకండి....డబ్బుచేదని కాదు, ఇంకో యాభయ్యో. వందో హెచ్చువస్తే రెండోపూట కూడా తిండే తింటాం, ఫలహారం మానేసి....

'సరస్వతీ ప్రచురణలు' పేరు ప్రఖ్యాతులు గల సంస్థ. మా పుస్తకాల షాపు లాగా ఊరూ, పేరూ లేనిదికాదు. సగటున రోజుకో పుస్తకం వేస్తారు. ఒకరకం పుస్తకాలా ? ఆడవాళ్ళ పుస్తకాలు. మగవాళ్ళ పుస్తకాలు; ముసిలాళ్ళ పుస్తకాలు, పిల్లల పుస్తకాలు; అమ్మాయిల పుస్తకాలు, అబ్బాయిల పుస్తకాలు. బొమ్మలుండే పుస్తకాలు. లేని పుస్తకాలు; గద్య పుస్తకాలు పాఠ్యపుస్తకాలు; నీతి పుస్తకాలు. నేరం పుస్తకాలు; వేదాంత పుస్తకాలు, విజ్ఞాన పుస్తకాలు; బెస్టు సెల్లర్లు, వరస్ట్ సెల్లర్లు-సమస్తమూ వేస్తారు.

పుస్తకాలు రాసేవాళ్లు రోజూ తీర్థప్రజగా వస్తారు. ఎప్పుడన్నా వెళ్ళండి. వాళ్ళ ఆఫీసు రిజర్వుబ్యాంకంత సందడిగా ఉంటుంది. ప్రొడక్షన్ సెక్షను, డిజైను సెక్షను, ప్రూఫ్‌రీడర్ల సెక్షను. పేపరు స్టోరు, కంపోజింగ్ సెక్షను, ప్రింటింగ్ సెక్షను, బైండింగ్ సెక్షను, సేల్స్ సెక్షను. పబ్లిసిటీ ఆఫీసరు, ప్రింటింగ్ స్పెషలిస్టు——చెప్పతరంకాదు. అటువంటిచోట పడ్డట్టాయెనా, నేనింక భవిష్యత్తు గురించి ఆలోచించుకో నక్కర్లేదు. నెల తిరిగేసరికి వెంకటేశ్వరస్వామి హుండీలో మూడు లక్షలూ పడ్డంత గ్యారంటీగా నెలతిరిగేసరికి జేబులో జీతండబ్బులు పడతాయి. అక్కడ పనిచేసే మందిలో నాకు దిష్టి అట్టే తగలదు.

నేనా ? ఏదైనా చేస్తాను. ప్రూఫులు దిద్దుతాను, డిస్పాచ్ చేస్తాను, ఉత్తరాలు పైపు కొడతాను. ఖాకీడ్రెస్సూ, ఖాకీటోపీ పెట్టుకొని ఆఫీసుబాయ్‌గా అటూ ఇటూ హడావుడిగా తిరగమన్నా తిరుగుతాను. ఏపని ఇచ్చినా విశ్వాసంతో చేస్తాను.

ఆమాటే రాశాను. నేను పెట్టుకున్న మూడుదరఖాస్తుల్లోనూ. 'తమరు నాకు తమ మహోన్నతమైనటువంటి సంస్థలో ఏ చిన్న ఉద్యోగం ఇచ్చినా నేను తమకు జన్మజన్మలకూ ఋణపడివుంటాను. నన్నూ, నా కుటుంబాన్నీ తమరే ఉద్ధరించిన వారవుతారు. నా సంసారబాధలూ, సొంతబాధలూ పట్టించుకోకుండా తమ పనిలోనే నిమగ్నుడనై ఉండగలవాడను' అని రాశాను, కాని మూటికీ సమాధానాలులేవు.

మొదటి అప్లికేషను ఎవరికీ చూపకుండా పంపాను. దానికి అతీగతీ లేకపోయే సరికి, నా రెండో అప్లికేషన్ను. ఎందుకైనా మంచిదని, చంద్రానికి చూపించాను.

'ఏమిట్రా ఈ బీద అరుపులూ ? నిన్ను పెట్టుకుంటే వాళ్ళ లాభాలు పెంచటానికి విశ్వప్రయత్నం చేస్తానని రాయి. జవాబొస్తుంది' అన్నాడు.

ఆ సమయంలో అక్కడేఉన్న చంద్రం బావమరిది 'ఇప్పటికే వాళ్లు టాక్సు కట్టలేకుండా ఉన్నారేమో! సోషలిస్టు వే ఆఫ్ లైఫ్ కాదట్రా మరీ? గొప్ప కాపిటలిస్టయితే తప్ప మధ్యరకంవాణ్ణి బతకనివ్వరు. చిన్న రకంవాణ్ని చావనిస్తారు. చిన్న

కారు మధ్యకారు కాపిటలిస్టులు సింద్రీ చేరితే ఓరెండు పుంజీల కాపిటలిస్టులు మాత్రమే మిగులుతారు. ఆ తరువాత సోషలిస్టు వే!' అన్నాడు.

అతను తానేదో గొప్ప తెలివిగల వాణ్ణనుకుని నాన్సెన్స్ మాట్లాడుతాడు. అది తనకూ అర్థంకాదు, ఇతరులకీ అర్థంకాదు.

నేను చంద్రం బావమరిదికేసి కొరాకొరా చూశాను. నాక్కావలసింది చంద్రం సలహా—వాడి బావమరిది వదురుడు కాదు.

'అయినా ఈ అప్లికేషన్లు అనేవి ఇప్పుడు ఔటాఫ్ డేట్. కాగితం ముక్కలకి విలువలేదు. నిండు ప్రాణులు నీ పక్షాన నిలబడి పనిచేసి పెట్టాలి. అప్పుడే పని అవుతుంది' అన్నాడు చంద్రం.

నా కెవడు శిఫార్సిస్తాడు? నేను 'సరస్వతీ' వాళ్ళ నెవర్నీ ఎరగను. ఒకరిద్దరి ముఖాలు తెలిసి మాత్రం ఏం లాభం? వాళ్లు ఏం చేస్తారు? ఎందుకు చేస్తారు?

చంద్రం ఎటూ తేల్చిచెప్పక పోవటంచేత ఆ అప్లికేషను పోస్టు చేసేశాను.

జవాబుకోసం మూడునెల్లు ఎదురు చూశాను. ఈ మధ్యకాలంలో 'సరస్వతీ' వాళ్ళు కనీసం ముగ్గురు కొత్త వాళ్ళకు ఉద్యోగాలిచ్చినట్లు నాకు తెలియవచ్చింది.

ఈసారి మూడో అప్లికేషను ఇంకా వినయంగా రాసి, ఎందుకైనా మంచిదని పెద్దవాడూ అనుభవజ్ఞుడూ అయిన మా ఎదుటింటి త్రివిక్రమరావుగారికి చూపించాను. ఆయన తన గొయ్యి కుర్చీలోంచి కష్టపడి లేచివెళ్ళి కళ్లజోడు తెచ్చుకుని, ముందు మొదలూ చివరా చదివాడు. తరువాత మధ్యవాక్యాలు చదివాడు. చిట్టచివరకు మిగిలిన వాక్యాలు చదివాడు. తాపీగా కళ్ళజోడుతీసి కాగితం నాకిచ్చి, కళ్లు నలుపుకుని, 'అదే పొరపాటు' అన్నాడు.

నా గుండె జారిపోయింది.

'అప్లికేషను సరిగా లేదాండీ?' అన్నాను.

ఆయన చెయ్యెత్తి రెండుమూడు సార్లు అడ్డంగా తిప్పాడు. దాని అర్థం అప్లికేషను బాగాలేదని కావచ్చు. అసలు విషయం అది కాదని కావచ్చు. నన్ను మాట్లాడవద్దనీ కావచ్చు. అర్థం ఏదైనా నేను మాట్లాడటం వృథా. అంచేత నోరు మూసుకుని ఆయనకేసి కళ్లు పెట్టుకు చూశాను. 'సెలవివ్వండి' అన్న ఫోజులో.

'కాపిటలిజం—అనగా పెట్టుబడిదారీ'— అని బరువుగా అని త్రివిక్రమరావుగారు ఆగాడు.

నేను మాట్లాడక, ఆయన్నే మాట్లాడ నిచ్చాను.

'—యొక్క ఫస్ట్ ప్రిన్సిపల్ ఏమిటంటే—' అన్నాడాయన ఇంకా బరువుగా.

'నౌఖరీ ఇచ్చేవాడు ఫ్రీ యేజెంట్; పుచ్చుకునేవాడూ ఫ్రీ యేజెంట్....అంచేతేమిటీ? నువు నీ లేబర్ పవర్—అనగా శ్రమశక్తి అవతలివాడికి ఇంతకని అమ్మేస్తావు. వాడు కొనుక్కుంటాడు. వాడిస్తానన్నది నీకు గిట్టుబాటు కాదూ, వెళ్ళిపోతావు.'

'వెళ్ళిపోనండి. వారిస్తామన్నదాంతోనే సరిపెట్టుకుంటానండి. అవసరమైతే రెండుపూట్లా ఫలహారమే చేస్తాం. తప్పుతుందా? హరిశ్చంద్రాదులకి తప్పలేదు' అన్నాను.

త్రివిక్రమరావుగారు చాలా బాధలో ఉన్నట్టు మొహంపెట్టి, గార్డు పచ్చజెండా ఊపినట్టు చెయ్యి గబగబా వూపాడు. అది నాకు ఎర్రజెండా అని గ్రహించి మౌనం వహించాను.

'నువ్వడిగేది అవతలివాడికి హెచ్చుగా తోస్తుందీ వాడు నీకు ఉద్యోగం ఇవ్వడు.'

'నాకు జీతం వొద్దన్నా వీళ్ళు ఉద్యోగం ఇచ్చేట్టు లేరండి' అన్నాను. అని, ఆయన చెయ్యి ఊపేలోపల ఆగిపోయి, ఇంక మాట్లాడ నన్నట్టు పోజు పెట్టాను.

'అంచేత నేమిటంటే, ఈ కృతజ్ఞతలూ, ఋణపడి ఉండటాలూ, ఇదంతా అప్లికేషన్‌లో అప్రస్తుతం."

'మీరన్నది నిజమే అనుకోండి. కాని ఉద్యోగం ఇవ్వగలవాడు ఒకడూ, ఉద్యోగం కావలిసినవాళ్ళు పదివేలమందీ ఉన్నచోట ఉభయులూ ఫ్రీ ఏజెంట్లెలా అవుతారండీ?' అన్నాను.

ఆయనకు కోపం వచ్చినట్టుంది.

'అలా అయితే మరి నీ యిష్టం.' అన్నాడాయన. అదే ఆఫీసై ఉండి, ఆ పక్కనే కాల్‌బెల్ ఉన్నట్లయితే, ఆయన ఆ కాల్‌బెల్ కొట్టి, నౌకర్నిపిలిచి 'ఈయన్ని బయటికి పంపు' అనేవాడే.

ఆయన అంతపనీ చేసినట్టుగానే భావించి, నేనే లేచి. ఆయనవద్ద సెలవు పుచ్చుకుని, రోడ్డుదాటి ఇంటికి వచ్చేసి. ఆ అప్లికేషను ఆపూటే పోస్టుకూడా చేశాను.

నెల రోజులైంది. జవాబు లేదు. ఉంటుందని నే ననుకుంటే గదా?

* * *

పొద్దున్నే మా యింటిముందు టాక్సీవచ్చి ఆగితే నేను అయోమయంలో పడ్డాను. మా యింటి కెవరూ రారు. టాక్సీలో అసలేరారు. ఎవరో ఎడ్రసు తెలీక వెతుక్కుంటూ వచ్చి ఉంటారనుకున్నాను. అందులోనుంచి పొడుగ్గా మా పార్వతీశం దిగేసరికి నాకు మరింత ఆశ్చర్యమయింది. పార్వతీశం నాకు సయానా పెత్తల్లికొడుకు. వాణ్ణి నేను చూసి పదేళ్ళయింది. వాడెక్కడ ఉంటున్నాడో, ఏం చేస్తున్నాడో నాకు ఉజ్జాయింపుగా కూడా తెలీదు. టాక్సీలలో తిరిగేపాటి డబ్బు సంపాయిస్తున్నాడన్న మాట. పోనీ. అదే చాలు.

'ఏంరోయ్, ఎప్పుడు రావటం?' అన్నాను వీధిలోకి వెళ్ళి.

'నేను వచ్చి మూడు రోజులయింది' అన్నాడు పార్వతీశం టాక్సీవాడితో ఏదో అని లోపలికి వస్తూ.

'ఇక్కడే దిగకపోయావా?'

'ఎందుకు మీ ఆవిడకు శ్రమ? 'దాసప్రకాశ'లో దిగా. మళ్ళీ ఇవ్వాళ సాయంకాలం ప్లేనులో వెళ్ళిపోతున్నా.'

టాక్సీలతో పోనివ్వక విమానాల్లో కూడా తిరుగుతున్నాడు. ఇకనేం? ఏం చేస్తున్నావని నేను వాణ్ణి అడగాలేదు. వాడు చెప్పాలేదు. నేనేం చేస్తున్నాననీ, ఎంత జీతమనీ అడిగాడు. దాచకుండా చెప్పాను. వాడేమీ మాట్లాడలేదు. మా ఇల్లుచూశాడు. పిల్లల్ని చూశాడు. మా ఆవిడ కాఫీ ఇస్తానని భయపెడితే, అంతకుముందే తాగానని తప్పించుకున్నాడు. (ఇంట్లో కాఫీపొడి లేదు, బహుశా పాలూ లేవు ఎలా ఇద్దామనుకుందో? అయినా ఆడవాళ్ళ విద్యలు మనకు అర్థంకావు) భోజనంచేసి వెళ్ళమన్నది– అదీ ఒక విధమైన బెదిరింపే.

'ఏ ఒంటిగంటకో తింటాను. ఈలోపల పదిచోట్లకు తిరగాలి.' అన్నాడువాడు.

ఓ అరగంటసేపు కబుర్లు చెప్పుకున్నాం. పదేళ్ళకు పూర్వంవి. తరువాత వాడు బయలుదేరే ప్రయత్నంచేస్తూ, 'బట్టలు వేసుకో. అలా తిరుగుదాం' అన్నాడు.

నేను ఎందుకనిగాని, ఎక్కడికనిగాని అడక్కుండా, వేసుకునిఉన్న బనీనుమీద చొక్కా వేసుకుని, 'రెడీ' అన్నాను. కార్లలోనూ, విమానాల్లోనూ తిరిగేవాడు సయానా నాకు పెత్తల్లి కొడుకు కాకపోయినప్పటికీ, ఏట్లోదూకమంటే దూకేస్తాను. వాడివెంట తిరగటానికి నేను మహాచేస్తే ఓ పూట షాపుపని ఎగ్గొట్టవలసి రావచ్చు. అదొకలెక్కలోది కాదు. షాపు రేపుంటుంది. పార్వతీశం ఇవాళ సాయంకాలానికల్లా విమానం ఎక్కేస్తాడు.

టాక్సీ బయటవేచున్నది. అందులోఎక్కి కూర్చునేటప్పుడు మీటరుచూశాను. అయిదు రూపాయలు దాటింది. నా రోజుకూలి!

ఆ టాక్సీ తిన్నగా 'సరస్వతీ' ప్రొప్రయిటరింటికి పోకపోయినట్లయితే ఈ కథలోకి పార్వతీశం వచ్చిఉండకపోను. నాకథలోకి వాడు. అలా ఇలా కాదు. బాగానే వచ్చాడు.

'సరస్వతీ' ప్రొప్రయిటరు అల్లుడూ, పార్వతీశమూ మంచి స్నేహితులట ఇద్దరూ ఒక ప్లేనులో వచ్చారు. మళ్ళీ ఒకే ప్లేనులో వెళ్ళిపోతున్నారు కూడాను.

మేం రాగానే ప్రొప్రయిటరు అల్లుడికి పార్వతీశం నన్ను పరిచయం చేశాడు. అతను నన్ను తన మామకు పరిచయం చేశాడు.

'వీడు నాకు చాలా దగ్గిర బంధువండి. ఏదో పుస్తకాల షాపులో రాట్ అవుతున్నాట్ట. మీ ఇన్‌స్టిట్యూషన్‌లో ఇటువంటివాడికి అపర్చునిటీ దొరకదా? వీళ్ళనాన్న ప్రెస్ నడిపాడు. వీడికి ప్రెస్ పని బాగాతెలిసి ఉండాలి. సగం అందుకే పుస్తకాల షాపులో ప్రవేశించాడేమో. ప్రెస్ వాసన వాడి రక్తంలోకి ఎక్కిఉండాలి' అన్నాడు పార్వతీశం. అదొక జోక్ అనుకున్నట్లు అందరూ నవ్వారు. నేనూ నవ్వాను మరి!.

ఎందుకో చెప్పలేను. సరస్వతీ ప్రొప్రయిటరు నవ్వినప్పుడల్లా నాక్కూడా నవ్వ బుద్ధయింది.

'ఆపర్చునిటీ ఎందుకుండదూ? లేకపోతే క్రియేట్ చేద్దాం!' అన్నాడు స. ప్రొ.

బ్రహ్మదేవుడు ప్రత్యక్షమైనప్పుడు హిరణ్యకశిపు డెలా ఫీలయి ఉంటాడో నేను ఊహించగలిగాను....

వివరాలన్నీ ఇక్కడ ఏకరువు పెట్టనవసరంలేదు. స. ప్రొ. నా ఎడ్రసు తీసుకున్నాడు. నేనా మధ్యాహ్నం దాసప్రకాశ్‌లో రెండు రూపాయిలన్నర లంచి తీసుకున్నాను.

ఆ రోజు నేనాఫీసుకేసి పోలేదు. ఆ ఆఫీసు-అదే, ఆపుస్తకాల షాపు-ఏనాడో చచ్చిపోయినట్లు నాకు భావన కలిగింది. ఇక నేనక్కడికి పుస్తకాలు కొనడానిగ్గూడా పోనేమోననిపించింది- ఆ సాయంకాలం పార్వతీశం ప్లేనుకు వెళ్ళిపోయి ఉంటాడు.

కాని మర్నాడు నేను షాపుకు యథాప్రకారం వెళ్ళినప్పుడు నిన్నజరిగినదంతా కలో, సినిమానో అన్నట్టున్నది. మూడు అప్లికేషనుల్లోకూడా నా అడ్రసున్నది. అదే ఎడ్రసును కాగితం ముక్కమీద రాసుకున్నంత మాత్రాన స. ప్రొ. నాకు ఉద్యోగం ఇస్తాడా? ఏదో మా పార్వతీశం తృప్తికోసం అలా అన్నాడు. 'సరస్వతీ ప్రచురణలు మిథ్య. పుస్తకాలషాపు నిత్యం' అనుకున్నాను.

అక్కడే పొరపాటు పడ్డాను. ఈ మిథ్యావాదం నా తలలో బాగా ఇంకనిచ్చి ఓ వారం రోజుల అవతల నాకో ఉత్తరం వచ్చింది. నేను వచ్చి నా యిష్టం వచ్చి నప్పుడు సరస్వతీ సంస్థలో పని ప్రారంభించవచ్చునని.

నేను స.ప్రొ. కు అన్యాయంచేశాను. పార్వతీశం వెళ్ళినమర్నాడే ఆ ఉత్తరం టైపయింది. ఎందుచేతనో వెంటనే అది పోస్టు కాలేదు. పెద్ద సంస్థగదా! ఉత్తరాలు టైపు కొట్టినాక నాలుగురోజులు నానబెట్టి మరీ పోస్టు చేస్తారల్లే వుంది.

ఉత్తరం అందిన మర్నాడే సరస్వతీ ప్రచురణాలయానికి వెళ్ళాను. నడిచీ, బస్సుమిదా, నడిచీ అక్కడికి చేరాను. గేటువాడు నన్ను చాలా అనుమానంగాచూసి, 'ఎక్కడికి? ఏం పని? ఎవరితో పని?' అని అడిగి, స. ప్రొ. సంతకం గల ఉత్తరం తలకిందులుగా పెట్టి చూపాక, రిసెప్షనిస్టు గదికేసి చెయ్యి ఊపాడు.

రిసెప్షనిస్టు నన్ను అప్పుడల్లే చూసినవ్వి, 'నేను తమకేం చెయ్యగలనండీ?' అని ఇంగ్లీషులో అడిగాడు. క్రిష్టియన్ లాగున్నాడు.

నేను స. ప్రొ. సంతకంగల ఉత్తరాన్ని అతనికికూడా చూపాను.

'వోంట్యు ప్లీస్ టేక్యూర్ సీట్?' అని, టెలిఫోన్‌లో ఏదో నంబరు కాల్ చేసి, 'హిజ్‌నెక్ట్ నిజ్‌సీట్ ఎడ్డ్ మోమన్' అన్నాడు. ఆ తరువాత ఆ అబ్బికి నాలో పూర్తిగా ఆసక్తి పోయింది.

నేను దాదాపు పావుగంటసేపు కూర్చున్నాను. టెలిఫోన్ మోగుతూనే ఉంది. అతను అందులో మాట్లాడేటప్పుడు పులిలాగో, పిల్లిలాగో తప్ప మధ్యస్థంగా కుక్కలాగాని, గేదెలాగాగాని మాట్లాడనే లేదు.

ఉన్నట్లుండి అతను అకస్మాత్తుగా నాకేసిచూసి, 'యూర్ స్టిల్ హియా? యూడ్ బెటర్గో యినై థింక్!' అన్నాడు.

వాణ్ణి చంపబుద్ధయింది. 'నన్ను ఎప్పుడైనా లోపలికి పంపగలవాడు పావుగంటసేపు ఎందుకు నిలవేసి వుంచినట్టు? మా పుస్తకాల షాపులో ఇంత అర్థంలేకుండా ఎవరో ప్రవర్తించారు. వాడిమీద స. ప్రొ. తో ఫిర్యాదు చేద్దామా అన్నంత కోపం వచ్చింది.

నేను లోపలికి వెళ్ళాను. అడుగడుగునా నన్ను ఎవరో ఒకరు అటకాయించి ఎవరితో పని అని అడుగుతూనే వచ్చారు. నేను నా దగ్గిరఉన్న బ్రహ్మాస్త్రం వాళ్ళకు చూపుతూనే వచ్చాను. ఏ ఒక్కరూ దాన్నిచూసి బెదిరినట్టు కనిపించలేదు. నన్ను ఒకడు మరొకడి దగ్గిరికి తీసుకెళ్ళాడు. ఆ మనిషి రైల్వేస్టేషనులో బుకింగ్ క్లార్కులాగున్నాడు. స. ప్రొ. మాత్రం కాదు—ఆయన్ని నేను చూశాను.

ఈ బుకింగ్ క్లర్కు నన్ను చూడగానే 'ఏమిటి?' అన్నట్లు తల ఆడించి, అర్జంటు పనిమీద ఉన్నవాడిలాగా టెలిఫోన్ రిసీవరు ఎత్తి డయల్ చెయ్యబోయి, మానేసి, రిసీవరు పెట్టేశాడు; తరవాత ఎదురుగాఉన్న నోట్ పాడ్ దగ్గిరికి లాక్కుని జేబులోంచి పెన్నుతీసి, దాని కాప్ తీసి, ఏదో రాయబోయి మానేసి, కాప్ మళ్ళా పెట్టేసి, పెన్ను మళ్ళా జేబులో పెట్టేసుకున్నాడు. ఆ తరవాత తనకు కుడిపక్కనున్న మాగజీనుఎత్తి, పెద్దచప్పుడుతో ఎడమ పక్కనపెట్టి అప్పుడు తలఎత్తి నాకేసి చూసి, 'ఏం? ఏమిటి? ఏంపని?' అని తాను అడగదలుచుకున్న ప్రశ్నకోసం తడవుకున్నాడు.

బు. క్లా. ఏదో మెంటల్ కేసని నాకు అనుమానం వేసింది.

అంతదాకా మౌనంగా నిలబడేవున్న నేను 'ప్రొప్రయిటరుగారిని చూడాలండి' అన్నాను.

బు.క్లా. ముఖం కోపంతో కందగడ్డలాగయింది. ఆయన పొగలూ, మంటలూ కక్కుతూ, నిలువున వణికిపోతూ, 'అడ్డమైనవాళ్ళందర్నీ ప్రొప్రయిటరుగారు చూడాలండీ! మేమంతా ఉన్నదెందుకిక్కడ? మీ ఘనమైన పనేమిటో నాకుచెబితే నేనే చూడగలను. అదీగాక — ఫర్ యువర్ ఇన్ఫర్మేషన్ ప్రొప్రయిటరుగారు ఊళ్ళోలేరు. ఊటీ వెళ్ళారు. ఇంకా పదిహేను రోజులదాకా రారు.' అన్నాడు.

'సరే, నాకేమీ తొందరలేదు. పదిహేను రోజులయాక, టెలిఫోనుచేసి మరీ వస్తాను,' అన్నాను.

19

'ఆయన ఊళ్ళో ఉంటేమాత్రం స్వయంగా చూస్తారనేమిటి? మా దగ్గరికే మిమ్మల్ని పంపవచ్చు–' అన్నాడు బు. క్లా. తన వాలకమంతా మార్చేసి.

'మేము, మా దగ్గరికి' అని ఆయన ఎవర్ని తనలో కలుపుకుంటున్నాడో, లేక తానే పదిమంది పెట్టనుకుంటున్నాడో నాకు తెలియలేదు; నేనాయన మాట వినిపించుకోకుండా బయటికి నడిచాను.

బయటికి అడుగుపెట్టగానే ఒక కళ్ళజోడాయన ఎదురై, నన్నుచూసి ఆగాడు. ఎందుకోగాని, ఆయన్ను చూడగానే నాకు నా బ్రహ్మాస్త్రాన్ని ఆయన చేతికివ్వబుద్ధయింది. ఇస్తూ. 'ప్రొప్రయిటరుగారు వూళ్ళోలేరుట' అన్నాను.

కళ్ళజోడు బ్రహ్మాస్త్రాన్ని చదువుకుని, 'ఆయన లేకపోతే నేంలేండి– ఇలా రండి–' అంటూ దగ్గిరిలోనే ఉన్న ఒక గదిలోకి దారితీశాడు. మేము ప్రవేశించేదాకా గది ఖాళీగానేవున్నా, పైన ఉన్న ఫాను మాంచి జోరులో తిరుగుతున్నది.

కళ్ళజోడు బల్ల వెనక్కిపోయి కూర్చుంటూ నన్ను తన కెదురుగా కూర్చోమన్నాడు.

ఇద్దరమూ కూర్చున్నాక ఆయన పుట్టెడు దిగులుతో, 'ఖాళీలేమీ లేవండీ! మీరేంపని చెయ్యగలరూ?' అన్నాడు.

వ్యవహారం మొదటికొచ్చింది. నాదేం పోయింది? ప్రొప్రయిటరుగా ఉండమన్నా ఉంటాను. మొదలీ కళ్ళజోడుకు గేట్‌కీపరు పని అయినా యిప్పించే త్రాణ ఉన్నదీ లేనిదీ నాకు తెలీదు.

'ఏపని ఇచ్చినా చేస్తానండీ. ప్రొప్రయిటరుగారు ఏమిద్దామనుకున్నారో నాకు తెలీదు,' అన్నాను.

'అదే వచ్చిన చిక్కు. ప్రొప్రయిటరుగారు ఏమీ అనుకోరు. ఆ డిటేల్సన్నీ మేమే చూసుకోవాలి,' అన్నాడు కళ్ళజోడు.

ఈయనకూడా 'మేం' అనే అంటున్నాడు. స. ప్రొ. గారి పనులన్నీ చేసేటందుకొక క్లబ్బులాంటిది ఉన్నట్టుంది.

నేనేమీ జవాబు చెప్పలేదు. ఆయన నన్నేమన్నా అడిగాడు గనుకనా?

'చూడండీ ఒక ప్రూఫ్‌రీడర్ సీటు ఖాళీ అయింది. ఉన్న ప్రూపురీడర్లలో ఒకాయన టర్నప్స్ కంపెనీకి కాషియర్‌గా వెళ్ళిపోయాడు. ప్రస్తుతం అందులో చేరతారా ఏమిటి? ప్రొప్రయిటరుగారొచ్చేదాకా!' అన్నాడు కళ్ళజోడు.

నే నాపే మతిమంతుణ్ణి కాను. నాకున్నమతికూడా పోతున్నట్లయింది. ఖాళీలు లేవని క్షణం క్రిందట అన్నవాడు, ప్రూఫ్‌రీడరు సీటు ఖాళీగా ఉందంటున్నాడు. ఆ సీటు ఖాళీచేసినవాడు ఇంకెక్కడికో ఎకౌంటెంటుగా పోవడమేమిటి? ఎకౌంటెంటు పని చెయ్యదగినవాడు ఇక్కడ ప్రూఫ్‌రీడరుగా ఎందుకు పనిచేస్తున్నాడు? రేపు ఇక్కడి కంపోజిటరు ఫిలిం డైరెక్టరుగా వెళ్ళిపోతే? జీవితం ఇంత వెర్రాసుపత్రా?

అది సరే, ఆ ప్రూఫ్‌రీడరు పని కావాలో వద్దో నన్ను నిర్ణయించమంటా దేమిటి? నన్ను ఆఫీస్ బాయ్‌గా వేసే అధికారంకూడా ఈ కళ్ళజోడుకు లేదనే అనుమానంతో 'పోనీ అదే ఇప్పించండి,' అన్నాను.

'ఆల్‌రైట్!' అంటూ ఆయన టెలిఫోనెత్తి, డయల్ చెయ్యటానికి వేలుకూడా ఎత్తి, 'జీతం ఎంత ఇమ్మన్నారు?' అని అడిగాడు.

'ఓ వెయ్యి తగలేయించండి.' అందామని మహా అనిపించింది. కాని అనే త్రాణ లేదు.

'మీరు ప్రూఫ్‌రీడర్ల కేమిస్తారో నాకేం తెలుసు!' అన్నాను.

'ఇప్పుడున్నచోట మీ కేమిస్తున్నారు?' అని అడిగాడు కళ్ళజోడు.

చెప్పాను. నిజమే చెప్పాను.

'సరే. అంత తక్కువ ఇవ్వటం జరగదనుకోండి. అయినా ప్రొప్రయిటరు గారు వచ్చాక ఆ సంగతి తేల్చుకోవచ్చు' అన్నాడాయన.

నేను ఉభయభ్రష్టుణ్ణవుతానని భయం వేసింది.

'పోనివ్వండి. నాకేమీ తొందరలేదు. ప్రొప్రయిటరుగారు వచ్చాకే జాయినవుతాను.' అంటూ లేచాను.

'మీయిష్టం' అన్నాడు క. జో.

* * *

వారం రోజులు గడవనిచ్చి ప్రతిరోజూ 'సరస్వతి' కి టెలిఫోన్ చేస్తూ వచ్చాను.

'ప్రొప్రయిటరుగారు వచ్చారా?'

'ఎక్కణ్ణుంచి?'

'ఏమో, నాకేం తెలుసూ? ఊరికి వెళ్ళారన్నారే?'

'ఏ ఊరూ?'

టెలిఫోను పెట్టేశాను.

ఇంకోసారి___

'ప్రొప్రయిటరుగారు ఊళ్ళోకొచ్చారా?'

'మీ రెవరు?... ఏం పని? ఉద్యోగం విషయమా? ఉద్యోగాల విషయం టెలిఫోనుమీద మాటాడటానికి వీల్లేదండి.'

ఈసారి అవతలవాడే పెట్టేశాడు.

మరోసారి___

'ప్రొప్రయిటరుగారు ఎప్పుడొస్తారండి?'

'తెలీదు. వారీపూటే హైద్రాబాదు వెళ్ళారు.'

'ఊటీనుంచి ఎప్పుడు తిరిగొచ్చారు?'

'అయ్యా. నాకు తెలిసినంతవరకు వారు ఊటీకాని, కొడేకానలుగాని, డార్జి లింగుగాని మరే చల్లని కొండ ప్రదేశంగాని వెళ్ళలేదు.'

ఎవడో చెడిబతికిన జర్నలిస్టు. పాపం !

టెలిఫోను నేనే పెట్టేశాను....

ఓ రోజున మా షాపుకు ఒక బట్టతలాయనవచ్చి, 'రాధికా సాంత్వనంగాని, వైజయంతీ విలాసంగాని, అలాంటిదే మరో పుస్తకంగాని ఉందా' అని అడిగాడు.

ఒక అరడజను బూతు పుస్తకాలు ఆయనముందు పడేశాను. ఆయన వాటిలోని రసవత్తర ఘట్టాలను, ఈగలు పుండును పసికట్టినంత తేలిగ్గా పసికట్టి, మెరిసే కళ్ళతో చదవసాగాడు. ఏదీ కొనడని అప్పుడే ఊహించాను.

'అయ్యా ! తమరెక్కడ పనిచేస్తూంటారు ?'

'ఊఁ ?' అన్నాడు పరధ్యానంగా బట్టతల.

'ఏంలేదు. తమర్ని ఎక్కడో చూసినట్టుంది.'

రసవద్ఘట్టంనుంచి మహా అయిష్టంగా ఊడివచ్చి, 'నేనా ! సరస్వతీ ప్రచురణల్లో' అంటూ బ. త. బుడుంగున మళ్ళీ పుస్తకంతో మునిగాడు.

నా తల్లో ఫ్లడ్ లైటు వెలిగింది.

'కావలిస్తే ఈ పుస్తకాలు ఇంటికి పట్టుకెళ్ళి, చదువుకుని రెండు రోజుల్లో మళ్ళీ తెచ్చి ఇవ్వొచ్చు. కాని, ఒకటి చెప్పండి. తమరు సరస్వతిలో ఏంపనిచేస్తారు ?'

సెకన్సకన్నా ఇంపైన విషయం ఎత్తినట్టున్నాను. ఆయన రాధికాసాంత్వనానికి స్వస్తిచెప్పేసి, నాకేసి చూసి ఒక వింతనవ్వు నవ్వి, 'సరస్వతిలో నేనేం చెయ్యనని అడిగితే ఇంకా బావుండేది. అయ్యా, అక్కడ నేను చెయ్యనిదంటూ లేదు. అన్ని డిపార్టుమెంట్లవాళ్ళూ పిలుస్తారు. చంపేస్తారనుకోండి! (ఏదో జ్ఞాపకం వచ్చి గట్టిగా నవ్వాడు,) ఓసారో గమ్మత్తయింది. మా జెనరల్ మేనేజర్ నాకోసం పదిచోట్లకి టెలిఫోన్ చేశాట్ట. ఎక్కడాలేను. నామీద ఇంత పొడుగున రాసి ప్రొప్రయిటరుగారికి పంపాడు. అంతసేపూ నేను ప్రొప్రయిటరు గదిలోనే ఉన్నాను. చాలా అర్జెంటు విషయం మాట్లాడుతూనూ. 'డోంట్ మేక్ సిల్లీ కంప్లేంట్స్, జీ. కే. వాజ్ విత్మీ ఆల్ ది టైమ్' అని మా ప్రొప్రయిటరు టెలిఫోనులో జనరల్ మేనేజర్ని గట్టిగా చివాట్లెట్టాడు. 'జీ. కే. వాజ్ విత్మీ ఆల్ ది టైమ్ !' హహ్హహ్హహ్హహ ! 'ఆల్ ది టైమ్ !' అంటూ బ. త. గొప్ప పారవశ్యంలో—రాధికాసాంత్వనంకూడా ఇవ్వని ఆనందంలో—పడ్డాడు.

'అయితే చూడండి. బాబూ ప్రొప్రయిటరుగారు ఊళ్ళో ఉన్నారా ?' అని అడిగాను.

'ఏమిటి కథ ?'

నా బ్రహ్మాస్త్రం పైకి తీశాను. అది ఈపాటికి కొంత షాప్ సాయిల్ అయివున్నది. ఇంకొంత కాలమైతే తూకానికి అమ్మవలసిందే !

బ. త. (లేక జీ. కే.) కాగితాన్ని వాటర్ మార్కుతో సహా పరీక్షించి. 'ఇది డ్రాఫ్టుచేసినవాడు రాంబందు రాంబందు. అన్నది ముద్దుపేరులెండి. అసలు పేరు రాంభద్రం. ఏం ఉత్తరమండీ ఇదీ! వాడి శ్రాద్ధం డ్రాఫ్టు! ప్రొప్రయిటరు చెప్పేది సరిగా వినడు విన్నది అర్థం కాకపోతే క్లారిఫై చేసుకోడు, ఏదో ఖాళీచూసి మిమ్మల్ని అపాయింటు చెయ్యమని ప్రొప్రయిటరు చెప్పుఉంటాడు. కనీసం జీతం ఎంతివ్వాలో కూడా అడిగి తెలుసుకోకుండా ఇలా తలా తోకాలేని లెటరు డ్రాఫ్టు చేసేశాడు. ఈ దేభ్యానికి కంపెనీకారు పోతుంది! వాడిపిల్లలు స్కూలుకు పోవటానికీ. భార్యపేరంటానికి పోవటానికీ, అందరూ కలిసి తిరపతి వెళ్ళటానికి కంపెనీ కారే. వాళ్ళింట్లో ఎవరూకూడా కంపెనీకారులోతప్ప వీధిగుమ్మం దాటి వెళ్ళరనుకోండి!' అంటూ చాలా విషయాలు చెప్పాడు.

ఆ ప్రవాహానికి సిమెంటులేని ఆనకట్టవేసి 'అయితే నన్నింతకీ ఏం చెయ్యమన్నారు?' అన్నాను.

'కొంచెం ఆలోచించుకోనివ్వండి' అంటూ బ. త. చూపుడువేలితో ముక్కుమీద ఆయిదారు సార్లు లయప్రకారం కొట్టుతున్నాడు. చాలామంది నుదుటిమీద కొట్టుకుంటారు. ఈయనకు నుదురుండాలిసిన చోట ముక్కున్నట్లుంది. ఆయన పైకి ఆలోచిస్తున్న వాడల్లే 'ప్రొడక్షన్‌లో ఖాళీలేదు, సేల్స్ సెక్షన్లోనూలేదు, ప్రూఫ్‌రీడర్స్‌లోనూలేదు' అని ప్రారంభించాడు.

'ఒక ప్రూఫ్‌రీడర్ సీటు ఖాళీఅయిందన్నారే' అన్నాను. 'క్రిందటి వారం ఒక ఎమ్మే బియల్ ఆ సీటుభర్తీ చేశాడు. అన్నట్టు ఒక జూనియర్ ఎకౌంట్స్‌క్లార్కు కావాలండీ! ఆ సీటు ఖాళీ కాబోతున్నది,' అన్నాడు బ. త.

నాకు ఆసక్తి పుట్టింది. 'ఆ సీటులో ఉన్న వారెక్కడికి పోతున్నారండీ?' అన్నాను.

'నీలగిరి టీఎస్టేటుకు డిప్టీ మేనేజరుగా పోతున్నాడు.' అనుకున్నట్టే అయింది.

ఆయన ఇంకా చాలావిషయాలు చెప్పాడు. వాళ్ళకంపెనీలో ఉన్నవాళ్ళు బాగుపడతారట. గోడౌనుకీపరు జీతం నూరురూపాయలట. బయటికి పోయినవాళ్ళు యింకా బాగుపడతారట. సంపాదన వెయ్యికి పైనే ఉంటుందట. అదెలా సాధ్యమన్నాను.

'స్టాక్ చెకింగ్ చేసినప్పుడు కదండీ తెలుస్తుందీ? అధమం పాతికవేల రూపాయల పుస్తకాలైనా షార్టయి ఉండాలి. ఆ గోడౌన్‌లోకి ఎవరు పోతారు? ఎలా చెకింగు చేస్తారు? మహాసముద్రం!'

పోతూ పోతూ బ. త. నన్ను మర్నాడు పదకొండూ, పన్నెండూ గంటల మధ్య తమ ఆఫీసుకు రమ్మనీ, తనను చూడమనీ అన్నాడు. అలాగే నన్నాను.

మర్నాడు నేను 'సరస్వతి' కి వెళ్ళేసరికి పన్నెండు కావస్తున్నది. దేవుడు ప్రత్యక్షమైనట్టుగా ప్రొప్రయిటరుగారు ఎవరో ఇద్దరు పెద్ద మనుషులతో మాట్లాడుతూ గేటుదగ్గిరే కనిపించాడు. ఆయనా నాకేసి చూశాడు, కాని నమస్కారం చెయ్యటానికి నేను చేతులెత్తుతూండగానే ఆయన చూపు తిరిగిపోయింది.

ఆయన నన్ను గుర్తించినట్లు లేదు. నేను తెల్లచొక్కా వేసుకోక గళ్ళచొక్కా వేసుకున్నందు వల్ల నేమో.

ఆ ఇద్దరు పెద్దలూ నమస్కారాలు చేసి సెలవు పుచ్చుకుంటూండగా నేను స. ప్రొ. ను సమీపించి, నమస్కారం చెప్పాను.

ఆయన చిన్నగా నవ్వి, 'ఎవరూ?' అన్నాడు.

'పార్వతీశం గారి పెత్తల్లికొడుకే నండి' అన్నాను.

ఆయనకు లింకు దొరికిట్టు లేదు.

'ఏ పార్వతీశం ? మా బైండరా ?' అన్నాడాయన.

'కాదండీ. మీ అల్లుడుగారి కలీగ్. ఆరోజు మేమిద్దరం తమ దర్శనం చేసుకున్నాం. తమరు నాకు ఉద్యోగం ఇస్తామన్నారు. మీ ఆఫీసునుంచి ఈ ఉత్తరం వచ్చింది. వచ్చికూడా శాన్నాళ్ళయింది'

మడతలదగ్గిర చిరుగు చూపుతున్న బ్రహ్మాస్త్రం పైకితీశాను. 'రాంభద్రం రాసినట్టుందే? ఒరే! వీర్ని రాంభద్రం దగ్గిరికి తీసుకుపోరా !' అని ఒక ఖాకీటోపీ గాడికి నన్ను అప్పగించి స. ప్రొ. మెల్లిగా నడుచుకుంటూ, దారివెంట కనిపించిన వాడినల్లా ఆకర్షించి చిన్నగుంపును పోగుచేసుకుంటూ వెళ్ళిపోయాడు.

'రాంబందు' అన్న ముద్దు పేరుగల రాంభద్రం నా ప్రాణానికి సరికొత్తవాడు. ఆయన నన్నుచూసి పెదవి విరిచాడు. బ్రహ్మాస్త్రం చూసి మళ్ళ పెదవి విరిచాడు.

'ఖాళీలేమీలేవు' పెదవి విరిచాడు. 'ఎప్పుడనంగా రాసిన ఉత్తరం! ఇన్నాళ్ళేం చేస్తున్నారు?' పెదవి విరిచాడు. పెదవి విరుస్తూనే టెలిఫోను ఎత్తి ఏదోనంబరు డయల్ చేసి ఇంకెవరితోనో మాట్లాడాడు. పెదవి విరిచాడు. ఇంకో నంబరు డయల్ చేసి ఇంకెవరితోనో మాట్లాడి మళ్ళీ పెదవి విరిచాడు.

'మీ ఎడ్రసిచ్చి పొండి,' అన్నాడు.

ఈ లెక్కన వాళ్ళ ఫైళ్ళనిండా నా ఎడ్రసులే ఉంటాయి. నాకేం నష్టం! ఎడ్రసిచ్చి వచ్చేశాను.

అంతే. ఆ తరవాత ఏమి జరగలేదు. మరి సెలవా?

ముద్రణ :

ప్రచురణ : ఎమెస్కో, మద్రాసు; నవంబరు, 1968